

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

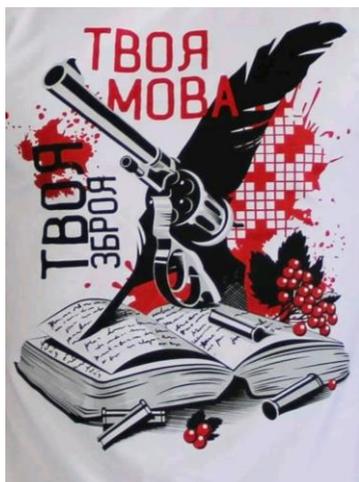


ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

20 ЛЮТОГО 2026 РОКУ



Львів 2026

СЕКЦІЯ 2

МОВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

УДК 821.161.2-32.09:[323.272«2013/2014»+355.01(477.61/62)«201»]
МОВОЮ ВІЙНИ
(НА МАТЕРІАЛІ МАЛОЇ ПРОЗИ АРТУРА ДРОНЯ)

Ірина БАБІЙ,

кандидат педагогічних наук

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Щойно розпочалась російська-українська війна, з'явилися перші фронтові тексти (поетичні і прозові). Такі тексти – це не лише спроба зафіксувати події війни, а передовсім осмислити пережити: «Мова війни для нас – це перш за все випалювальна мова травми» (Д. Євсєєв); «Ми всі намагаємось пояснити – себе, свою правду, межі своєї порушеності й травмованості. Література, можливо, має в цьому випадку трішки більше шансів, оскільки генетично пов'язана з усіма попередніми мовними катастрофами та розламами» (С. Жадан)

Нині маємо цілий пласт такої літератури, яку дослідники традиційно називають військовою – це твори, які показують війну зсередини, очима солдатів, волонтерів, цивільних, біженців. На думку М. Рябченко, у межах текстів про війну доцільно виокремити комбатантську прозу (фр. *combattant* – воїн, боєць) – різновид воєнної, автори якої – це винятково учасники бойових дій (воюють нині або ж перебувають у військовому резерві після демобілізації). Таким текстам властива автобіографічність, фактологічна достовірність, вони можуть містити елементи документального чи мемуарного письма із глибокою рефлексією [2, с. 63]. Саме книга «Гемінгвей нічого не знає» ветерана російсько-української війни Артура Дроня є блискучим зразком комбатантської прози. Його короткі оповіді – це нецензуровані свідчення про особистий досвід великої війни, що потребувало від

автора не лише письменницької щирості та вправності, а й відповідних мовних засобів.

Війна, без сумніву, залишила відбиток у нашій мові, адже збагатила її новими лексемами, надала нових сенсів і значень наявним словам (неосемантизми), актуалізувала вживання у повсякденному житті мілітарної лексики та військового жаргону. Нині уже укладені лексикографічні праці, які фіксують воєнні неологізми, як-от словник Є. Буклета; Термінологічний словник російсько-української війни за ред. М. Слюсаревського (2022 р.), однак їх автори слушно завважають, що новотвори з'являються та виходять з ужитку майже щодня; чимало розвідок також присвячені аналізу мовних особливостей воєнних текстів.

У книзі А. Дроня «Гемінгвей нічого не знає» чи не у кожній оповіді натрапляємо на військовий (і не лише) жаргон/сленг без якого неможливо уявити, а подекуди й зрозуміти семантичний простір російсько-української війни, зокрема, йдеться про окремі лексеми та словосполучення, які українська мова успадкувала ще з радянських часів, а також такі, що з'явилися вже у часі російсько-української війни: *халнути контузію* (с.7), *кошмарив* танк (с.7), танк *насилав* (с.8), мене *глушило* (с.8), *дембель* (с. 35), *дембельський акорд* (с. 15), *зепешка* (с.34), *менти* (с.33), *ЗСУшні сухпайки* (с.23), *такмед* (с.7). Прикметно, що вживання складноскороченого слова «такмед» без сумніву актуалізувала війна, зокрема, у Генеральному регіонально анованому корпусі української мови (ГРАК) ця лексема зафіксована з 2021р., відтоді вживається 82 рази. Натрапляємо у книжці на справжні авторські неологізми: *барбершопні* воїни (с.35), *термінатори-бивці-спешл-форси* (с.37).

Окреме місце у текстах «Гемінгвей нічого не знає» посідає обценна лексика. Зазначимо, що вживання лайки в українських літературних творах значно збільшилося в мілітарній літературі саме після початку російської війни проти України. У текстах А. Дроня такі слова не лише відображають мовні реалії вояків, а й виконують передовсім емотивну функцію. На думку М. Васьківа, наявність нецензурних висловів у таких творах – це прагнення випустити пару, скинути напруженість, яка накопичується, сконцентруватися серед хаосу подій [1]. Крім того, обценна лексика стосується переважно ворога (ширше – всього російського), або вищого керівництва української армії та держави через їх некомпетентність,

корумпованість, нехтування життям і здоров'ям військовиків, що врешті й легітимізує вживання таких слів: *Влада кладе на людей...* (с.33); про ворогів: *ні..си, б...дь* (с.47.). З огляду на функційне й семантичне навантаження до лайливих слів належать також етнофобізми – образливі назви ворога, яким, як і будь-якій лайці, властива суб'єктивність, емоційне забарвлення, соціальна та історична зумовленість, а також інші образливі назви ворога, що мають на меті дегуманізувати останнього. В А. Дроня це *кацани, вбивці, рускі*.

Важко уявити сучасні тексти про війну без суржику, позаяк бойові дії відбуваються на українських теренах, де суржик є невід'ємною рисою мовлення українців. Зокрема суржилом розмовляє персонаж оповіді «Саня. Веласіпедна камера», родом з Харківщини: *наверно, прихожу, познакомитися, справа, следующий двор* (с.46) та ін. Свідомо вживає суржик й сам автор: *відхвачували* (с.7), *пару годин* (с.9), *всі спішили* (с.9), *справа* не в Бозі, *справа* у нас (с.14), *всьо* буде добре (с.44), *руска* атака (с.7), адже й він частина цієї дійсності.

Однією з виразних рис авторського синтаксису є використання інверсії, що передовсім покликане акцентувати на певній лексемі. Водночас інверсійність, яка властиве конфесійним текстам, надає сакрального звучання оповідам А. Дроня. Найчастіше у текстах автор вдається до інверсії узгоджених означень: давав приклад *неправильний* (с.7), *Господь окопний* (с.13).

Отож, «Гемінгвей нічого не знає» – це тексти глибоко автобіографічні, рефлексивні, про біль і втрати, любов і силу, що потребувало відповідного від автора мовного ресурсу. Мова прозових творів А. Дроня може бути аскетична і безстороння, наче у неї «влучив снаряд (Вікторія Амеліна), а може бути емоційна, надривна, щедро пересіяна суржилом, лайкою, діалектизмами і жаргоном – усе це формує неповторний авторський стиль автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васьків М. Ненормативна лексика в текстах сучасної української мілітарної літератури. // Українознавство. 2(95) 2025. С. 100-121.
2. Рябченко М. Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові та художні особливості // Слово і Час. 2019. №6. С. 62-72.